

блію візантійську”, котра була надрукована в Острозі в 1607 році. Але про це видання немає ніякої інформації. Часто підписувався як “Даміан недостойний презвітер”, не вказуючи місце настоятельства. Лише раз, перебуваючи у Вільно в 1605 р., підписався “презвітер Богоявленський Острозький”, тобто замкової церкви. *С. Кардашевич* вказує, що Н. був пресвітером Онуфріївської церкви на Новому місті та *Миколаївської* (на Пригородку) церков. *Акт поділу маєтків князя В.-К. Острозького 1603 р.* згадує села пана Наливайка Ігната, а інвентар 1621 р. – дім отця Наливайка на Загородді. *М. Смотрицький* у своєму творі “Паранезис” називає дату смерті Н. 1627 рік. Точне місце його смерті і поховання невідомі. Більшість дослідників називає Острог.

Твори Наливайка Дем'яна: Українська поезія. Кінець XVI – початок XVII ст. / Упоряд. В. П. Колосова, В. І. Кречетень. – Київ, 1978. – С. 151-159; Українська поезія XVII століття (перша половина). Антологія / Упоряд., вступ. стаття та примітки В. В. Яременко. – Київ, 1988. – С. 31-42.

Література: Возняк М. С. Історія української літератури: У 2-х кн. – 2-ге вид., випр. – Львів, 1992. – Кн. 1. – С. 346-347; Грушевський М. С. Історія української літератури. – Київ, 1995 (перевид.). – Т. 5. – Кн. 2: Перше Відродження (1580-1610). – С. 188-193; Исаевич Я. Д. Острожская типография и ее роль в межславянских культурных связях (послефедоровский период) // Федоровские чтения. 1978. – Москва, 1981. – С. 39, 44; Копержинський К. “Лекції славенскія Златоустого от бесед евангельских от иерея Наливайка выбраніе” // Сб. ОРЯИС. – 1928. – Т. 101. – № 3. – С. 381-385; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 103-104; Харлампович К. Острожская православная школа // Киевская старина. – 1897. – (5) Май. – С. 177-207; – (6) Іюнь. – С. 363-388; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 127, 128, 131, 151-154, 248.

Віктор Атаманенко

Наливайко Семерій (* ? – † 21.04.1597, м. Варшава)

Видатний військовий та політичний діяч. Час і місце народження невідомі. За свідченням самого Н., магнат М. Калиновський до смерті побив його батька і забрав у нього ґрунти. Це дало підстави дослідникам вважати, що сім'я Наливайків походила з Поділля, зокрема, з містечка Гусятин. Правда, є свідчення сучасників про те, що Н. народився в Острозі чи Кам'янці-Подільському. Значна частина життя Н. була пов'язана з Острогом. Імовірно, він навчався в ОА. Освіченість Н. демонструють його листи. До кола острозьких інтелектуалів належав його старший брат *Дем'ян*, який міг навчатися й працювати в цьому навчальному закладі.

У молоді роки Н. був на Запоріжжі. Потім повернувся додому й пішов на службу до князя *В.-К. Острозького*, ставши сотником його надвірних козаків. Брав участь у розгромі козацького повстання під проводом К. Косинського.

У 1594 р. формально полишив службу в князя *В.-К. Острозького* й зорганізував на Брацлавщині загін нереєстрових козаків. На чолі козацьких загонів Н. у 1594-1595 рр. здійснив походи в Молдавію, а також на землі у гирлі Подунав'я, які контролювалися турками. Здійснювалися ці походи при домовленостях з австрійським імператором Рудольфом II і мали на меті відвернути експансію татар і турків на землі України й Подунав'я. Імовірно, що ці походи підтримував князь *В.-К. Острозький*, який об'єктивно був зацікавлений у таких діях свого колишнього сотника.

Між походами на чужі території козаки Н. перебували на українських землях, зокрема, на Поділлі. Тут вони робили наїзди на шляхетські маєтки. Наприкінці 1595 – на початку 1596 рр. Н. зі своїми загонами здійснив рейд Волиню та Поліссям. Можливо, під

час цього рейду Н. виконував деякі завдання *В.-К. Острозького*. Є відомості, що його козаки розграбували поліські мастки луцько-острозького єпископа *К. Терлецького*, який, всупереч бажанню князя, готував унію православних із католиками.

Перебуваючи на Поліссі, у січні 1596 р. Н. написав листа королю Сигизмунду III, пропонуючи створити своерідну буферну зону між Південним Бугом та Дністром, де б могли проживати козаки й будувати свої оборонні твердині. Така зона могла б стати заборолом від наїздів татар на Галичину й Волинь. Подібні плани цілком відповідали інтересам *В.-К. Острозького*.

Але Сигизмунд III та його оточення не пішли на таке. Проти Н. та козаків були спрямовані війська під командуванням С. Жолкевського, які розгромили повстанців 7 червня 1596 року в урочищі Солониця поблизу Лубен. Тривалий час Н. знаходився в ув'язненні у Варшаві, де його допитували, намагаючись довідатися про зв'язки козацького ватажка з австрійським імператорським двором та *В.-К. Острозьким*. Зрештою, його стратили у Варшаві, відрубавши голову.

Відразу після смерті Н. його діяння були міфологізовані. Він став одним із найголовніших та найулюбленіших героїв українського козацького фольклору. Його в позитивному плані неодноразово згадував у своїх творах Т. Шевченко. К. Рилєєв присвятив цьому героєві поему, зобразивши його борцем за свободу. У радянські часи з'явилися як художні, так і наукові твори, в яких Н. зображувався як вождь повстанців, борець проти польських феодалів. При цьому не лише тенденційно трактувалися моменти його біографії, а й спотворювалося ім'я Н. називали Северином, хоча в більшості автентичних документів його ім'я звучить як Семерій.

Джерела: Матеріали до історії козацьких рухів 1590-х років // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1899. – Т. 31-32. –

С. 1-30; Наливайко С. Лист до короля Зигмунда Третього 1596 року // Україна: антологія пам'яток державотворення, X-XX ст.: у 10 т. – Київ, 2008. – Т. 3. – С. 33-39.

Література: Антонович М. Студії з часів Наливайка // Праці Українського історико-філологічного товариства. – Прага, 1942; Грабовецький В. В. Нові документи про визвольні походи Наливайка в Галичину // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – Київ, 1963. – № 1; Заклинський К. Зношення цесаря Рудольфа II з козаками і їх участь у війні угорсько-турецькій в р. 1594 і 1595 // Sprawozdane дирекции гимназии академической во Львове. – Львів, 1882; Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. – Чернігів, 1996; Мищик Ю. Незнаний лист Наливайка // Старожитності. – 1995. – № 5-6; Мишко Д. Северин Наливайко. – Київ, 1962; Франко І. Я. Наливайко у мідянім бичу // Науковий збірник, присвячений професору Михайлу Грушевському. – Львів, 1906.

Петро Кралюк

Натаніель Євстахій (* ? – † 1579/83)

Один з учених греків, який перебував при дворі князя *В.-К. Острозького*. Походив із з м. Кандії на о. Криті. У передмові до *Острозької Біблії* говориться, що князь *В.-К. Острозький* посилав збирати тексти Біблії у різні краї, в т. ч. й на Кандійські острови. Правдоподібно, що певну роль у цьому відіграв Н. Був налаштований прокатолицьки, тому відмовився готувати відповідь на книгу *П. Скарги* "Про єдність церкви Божої під єдиним пастирем", яка була присвячена князю *В.-К. Острозькому*. Близько 1579 р. Н. був учителем дітей князя *В.-К. Острозького*. Міг перекладати біблійні тексти з грецької мови на старослов'янську і брати участь у редагуванні *Острозької Біблії*. Можна припустити, що працював у ОА, викладаючи тут грецьку мову.

Література: Кралюк П. М., Торконяк Р.,